

KÖYLERİN İNCELENMESİ: YÖNTEM ve TEKNİKLERLE İLGİLİ BAZI GÖZLEMLER

Dr. Vedia EMİROĞLU*

Ülkemiz'de köyle ilgili bilimsel çalışmalar çoğalmaya başlamıştır. Bununla beraber köylerin Sosyal/Kültürel Antropolojik açıdan incelenmesinde kullanılan yöntem ve teknikleri konu alan türkçe yayınların azlığı dikkati çekmektedir.

Bu yazıda sosyal/kültürel antropolojik açıdan geleneksel kültürlerin (köylerin) araştırılmasında kullanılan yöntem ve tekniklerden bahsedilecektir. Burada Antropolojinin kollarından Etnoloji, Sosyal Antropoloji ve Kültürel Antropoloji'nin inceledikleri konular yöntemleri ve gelişmeleri bakımından aralarındaki farklılıklara değinilmeyecektir. Etnoloji'nin sınıflayıcı ve karşılaştırmalı, sosyal Antropoloji'nin, Kültürel Antropoloji'ye göre daha kuramsal yönelimli ve genellemeler yapma eğiliminde olduğu bilinmekle beraber, sosyal, kültürel Antropoloji'yi eş anlamlı aldığımızı açıklamayı gerekli bulmaktayız¹.

Bu yazıda köylerin incelenmesine elverişli yöntem ve teknikler hakkında öğrendiklerimiz derlenip özetlenecek, yeri geldikçe ilkel kültürlerin araştırılmasına ilişkin yöntem ve tekniklere işaret edilecek, bunun yanında köy araştırmamızda tekniklerle ilgili gözlemlediğimiz bazı hususlar somut örnekler verilerek açıklanmaya çalışılacaktır².

Günümüzde yapılan her araştırmanın bir amacı bulunmakta, her araştırma bir veya birden fazla soruna cevap vermeye çalışmaktadır. Araştırmacı ilgi duyduğu alanda önemli bulduğu sorunlara çözüm bulabilmek için araştırma yapmaktadır. Sorunların önceden mi, yoksa araştırma esnasında mı saptanması sosyal bilimlerde öteden beri yöntemsel tartışma konusudur. Aynı sorun sosyal/kültürel Antropoloji için de söz konusudur. Bazılarına göre, araştırmada incelenen konu ve sorunlar önceden saptanmalı, araştırmacı konuya ve soruna göre bir yöntem izlemelidir. Bazılarına göre ise, alanda veri ve bilgi toplama

* Sosyal Hizmetler Akademisi, Sosyal Antropoloji Öğretim Üyesi

ma esnasında konu ve sorunlar saptanmalıdır. Sosyal/Kültürel Antropoloji'de her iki türde yapılmış olan çalışmalar bulunmaktadır. Bir kültürün incelenmesinde, başka türlü söylenirse etnografyanın yapılmasında konu ve sorunların önceden saptanmasının gerekli olmadığı düşünülebilir. Bilindiği gibi, etnografya kültürlerin olduğu gibi araştırılması ve yorumları olarak saptanmasıdır. Bununla beraber konuyu ele alış biçiminin ve kapsadığı muhtevanın nasıl sıralanacağına önceden saptanmasının yararlı olduğu düşünülmektedir. Bundan başka, araştırmacının uzmanlaştığı bilimsel alana, inceleme konusuna göre, konular ve sorunlar değişmekte ve çeşitlenmektedir. İncelenecek toplum veya sorun ilkel ve geleneksel kültürlerde olabileceği gibi, kasaba veya kentte bir konunun, bir sorunun derinliğine incelenmesi veya çözümü olabilir. Sosyal /Kültürel Antropoloji yalnız ilkel ve geleneksel kültürlerle ilgilenmemektedir. Antropoloji'de uzun bir süre modern kültürlerin incelenmesine kayıtsız kalınmıştır. Günümüzde toplum ve kültürünün çeşitli yönleri Sosyal /Antropolojik yöntem ve tekniklerle ele alınmaktadır.

Sosyal araştırmalarda başlangıçta önemli olan hususlardan biri, kavramların saptanması, araştırmaya en uygun gelen yöntemin seçilmesidir. İster açıkça yazılsın, ister yazılmayan araştırmanın dayandığı kuramla, yöntemin birbiriyle tutarlı olması temel bir ilkedir⁴.

Yöntem ve teknikler

Köylerin Sosyal/Kültürel Antropolojik açıdan incelenmesinde ilkel kültürlerin incelenmesine uygun bulunan katılma yoluyla gözlemin yetersiz kaldığı, bu nedenle birbirini tamamlayan Sosyolojik ve Antropolojik, yöntem ve tekniklere yer verilmesi önerilmektedir⁵.

Köylerin incelenmesinde ve araştırılmasında başlangıçta üzerinde durulması gereken önemli bir sorun, incelenen toplumun tanımlanmasıdır. Kent topluluklarından farklı olan köy toplulukları farklı terimler kullanılmak suretiyle tanımlanmaya çalışılmıştır.

Bu topluluklar "folk ve kent toplumu", "folk - kent sürekliliği", "büyük gelenek-küçük gelenek", "yarı toplum-yarı kültür" terimleri içerisinde, daha çok kente göre karşıt davranış ve tutum özellikleri gösteren ikili bir ayırım yapılarak kavramlaştırılmışlardır. Böylece araştırmacılar farklı görüşlerle ele alarak kavramlaştırdıkları toplumların (kültürlerin) özelliklerini belirlemeye çalışmışlardır.

Köy, zaman boyutu içerisinde belli bir yerde yaşamakta olan, belli bir kültüre, sosyal kurumlara, kuvvetli bir dayanışma duygusuna sahip örgütlenmiş bir toplum olarak tanımlanmaktadır. Köy, tarihsel gelişimi içinde, belli bir mekânda yaşayan, diğer yerleşme birimleriyle uzak ve yakın ilişkileri bulunan, tek başına var olmayan ve ait olduğu bütünün fonksiyonel bir parçası olarak tanımlanmaktadır¹. Bu tanımlamada kente göre farklı davranış ve tutum özellikleri gösteren köy topluluklarının uzak-yakın ilişkileri, ait olduğu bütünün bir parçası olarak görevsel ilişkileri dikkate alınmaktadır.

Yöntem açısından ikinci önemli sorun, incelemenin hangi kategorileri (muhtevayı) kapsıyacağıdır. Yapılmış olan araştırmalara göre, Sosyal Antropoloji'nin ilgi alanına giren konular saptanmış, kategori kalıplarını (kültürel muhteva) içeren rehber düzenlemiştir. Bu rehber araştırmacının ilgilendiği, uzmanlaştığı alana göre gerekli bulunduğu konuları seçmesinde yardımcı olabilir².

İlkel ve geleneksel toplumların incelenmesinde araştırmacının içinde bulunduğu kültüre özge kategorilerin kullanılmasının araştırmanın yanlılığını (bias) çoğaltacağı ileri sürülmektedir. Bu, yöntemle ilgili tartışma konularından biridir.

Çözüm yolu olarak başlangıçta araştırmaya uygun genel kategorilerin belirlenmesinden sonra alanda saptanan herhangi bir davranışın hangi kategoriye sokulacağı veya hangi kategorilerin düzenleneceği hususunda açıklamalar yapılması önerilmektedir.

Köy kültürünün, sosyal hayatının incelenmesinde, ele alınan konular neler olmalıdır, sorusu yöntemle ilgili bir sorundur.

Ülkemizde geleneksel kültürler üzerinde yapılmış olan Sosyal/Kültürel Antropolojik (Etnolojik) araştırmalarda hangi kategorilerin kullanıldığı hakkında örnekler gösterilebilir. Bunlardan ilk ve başarılı örnek N. Erdentuğ'un Hal köyü çalışmasıdır³. Diğer çalışmalardan P. Stirling'in Türk köyü, İ. Yasa'nın Hasanoğlan köyü adlı araştırmaları sayılabilir⁴.

Köy araştırmalarında kullanılması uygun ve elverişli yöntem ve kategorilerle, bunların hangi sıra ile ele alınması konusunda azda olsa bazı çalışmalar bulunmaktadır. Bunlardan N. Erdentuğ'un Sosyal Hizmet açısından ankete dayanarak Ankara ili köylerindeki araştır-

ması¹⁰, M. Turhan'ın köy incelemelerinde kullanılacak yöntemler hakkında düşüncelerini açıklayan bir incelemesi, köylerin sosyolojik bakımdan incelenmesinde kullanılması önerilen kategorilerin yer aldığı I. Yasa'nın bir yazısı, M. Kirazlı'nın bir köy araştırmasının hangi konuları ve soruları kapsayacağına ilişkin plân ve örnek araştırması bulunmaktadır¹¹. Bunlardan başka, C. Geray, toplum kalkınması amaçlı köy araştırmalarında uygulanmak üzere araştırma planı ve soru kağıdı örnekleri düzenlemiştir¹².

Araştırmacının uzmanlaştığı konulara ve araştırmanın amacına göre, kullanılan kategorilerin değişebileceği bir gerçektir. Köylerin incelenmesine uygun ve elverişli kategorilerin yukarıda verilen köy tanımında dikkate alınan özelliklere göre düzenlenmesi önerilmektedir. Sosyal/Kültürel Antropolojik açıdan yapılacak olan bir köy incelemesinde, genel çizgilerle aşağıdaki konular yer alabilir.

Köyün tarihi, ekolojik çevresi, yerleşme düzeni, köyün, "uzak yakın ilişkiler alanı", köyün örgütlenmesi, kurumları, ekonomisi, aile, soy, akrabalık ilişkileri, törenler ve insan ilişkileri, din ve inançlar, eğitim, çocuğun bakım ve yetiştirilmesi. Yukarıda sayılan ana konular, birçok alt konular kapsamaktadır. Araştırmanın amacına ve kapsamına göre konu başlıkları değişebilir. Başlangıçta kültürel konuları içeren rehberden, yapılmış olan çalışmalardan gerekli bulunan konuları seçmek suretiyle yararlanılabilir.

Diğer bir sorun incelemede hangi yöntemin ve veri toplama tekniklerinin kullanılacağıdır. Bir araştırma da yöntem, sorunlar, kuram ve veriler karşısında kavramsal yönelişi, yaklaşımı ifade etmektedir. Tekniklerse, bilgi ve veri toplamada kullanılan araçlardır.

Küçük toplumların derinlemesine incelenmesinde "alan yöntemi" uygun ve elverişli bulunmaktadır. İlkel ve geleneksel kültürlerden (toplumlardan) pekçok bilginin elde edilmesi söz konusu yöntemi uygulamakla gerçekleştirilmektedir. İncelenen kültürün özelliğine, araştırmanın türüne göre veri ve bilgi toplama teknikleri değişebilir. Ayrıca tekniklerin saptanmasında bir ön denemeden yararlanılabilir.

Alan Çalışması (Yöntemi)

İlkel, geleneksel toplumların ve bu toplumlarda belirli ve kendiliğinden değişen olayların derinlemesine araştırılmasında alan ça-

lıması yapılması gerekmektedir. Araştırmacının inceleyeceği toplum içine gitmesine "alan çalışması" adı verilir. Söz konusu yöntem bütün sosyal bilimlerde kullanılmaktadır. Bununla beraber Sosyal/Kültürel Antropoloji'de küçük toplumların derinlemesine incelenmesinde, bu yöntemi kullanmak zorunludur. Üzerinde çalışılan toplumların genel özelliklerinden olan, ilkelerde yazı dilinin olmayışı, geleneksel toplumlarda okuma - yazma bilenlerin azınlıkta bulunuşu nedeniyle özellikle Sosyal/Kültürel Antropolojik araştırmalarda söz konusu yöntem en elverişli yaklaşım yoludur. Böylece küçük toplumlardan çeşitli tekniklerin yardımıyla sözlü veri ve bilgi elde etme olanağı sağlanmış olmaktadır.

Ülkemizde köy kültürünün incelenmesinde alan çalışması yöntemi, yani köylü içine karışıp doğrudan gözlem yoluyla yapılmış olan Sosyal/Kültürel Antropolojik (Etnolojik) ilk araştırma N. Erdentuğ tarafından yapılmıştır⁴.

Katılma Yoluyla Gözlem

İster ilkel, ister geleneksel toplumlarla ilgili alan çalışmalarında "katılma yoluyla gözlem" tekniği kullanılmaktadır.

Sosyal/Kültürel Antropolojiler kültür incelemelerinde, özellikle toplumdaki inançlar, değerler, tutumlar ve davranışlarla ilgili doğru ve güvenilir bilgiler toplama sorununu diğerlerinin yanında, katılma yoluyla gözlem tekniğini kullanma yoluyla çözümlenmeye çalışmışlardır. Söz konusu verilerin tabiatındaki farklılık böyle bir çözüm yolunu gerektirmektedir.

Katılma yoluyla gözlemden esas araştırmacının incelenecek olan toplumun hayatına katılarak günlük yaşayışlarına elden geldiğince uymasındır. Topluluğun içten görünüşünü, değerlerini, tutumlarını, davranışlarını bilmek onlarla yaşayarak onların grup faaliyetlerine katılarak gözlemlemek yoluyla olabilir. Topluluğun bir üyesi gibi davranarak törenlerine, ekonomik, dinsel ve benzeri faaliyetlerine katılarak veri ve bilgi toplama olanağı bulunabilir.

Katılma yoluyla gözlemden en önemli ilke, gözlemin bütün duyu organlarıyla yapılmasıdır. Toplum üyeleri arasındaki konuşmaları dinleyerek, konuşmalara katılarak sorular sorarak, alınan cevapları çeşitli yollarla kontrol ederek gözlem yapılır. Böylece toplumun davra-

nışları, değerleri, tutumları hakkında tanık olma ve katılma yoluyla doğru bilgi elde etme olanağı bulunabilir. Katılma yoluyla gözlem birçok tekniklerin bir araya gelmesinden oluşmaktadır. Toplanan bilgiler gözlem esnasında veya gerekirse sonradan yorumsuz olarak kaydedilir. Burada üzerinde durulması gereken önemli sorunlardan biri, iyi ve düzenli bir not almayla ilgilidir. Düzenli bir not alma sistemi araştırmacıya büyük kolaylıklar sağlar. Alan araştırmasında bu tekniği uygulayanların öncülerinden olan B. Malinovski 1922 lerde araştırmaları esnasında karşılaştığı karmaşık güçlükleri yenebilmek için, başka deyimle üyesi bulunduğu, batı uygarlığı ile incelediği ilkel toplum arasındaki kültürel ayrıcalıkları ortaya çıkarabilmek için ilkel toplumun içinde yaşama gereğini duymuştu.

Bunu yapmakla Trobriand adalarında yaşayan ilkel toplumun yapısal sistemi, özellikle ekonomik ve akrabalık sistemi ile kendi toplumu arasında ki farklılığı ortaya çıkarmaya çalıştı¹⁵.

Araştırmacının İncelediği Toplum İçindeki Durumu

İkel ve geleneksel toplumlar yabancıya karşı güvensiz olduklarından bu toplumlarda çalışmanın bazı güçlükleri vardır. Bunlardan bir tanesi, belli bir süre içinde yaşayacağı toplum tarafından araştırmacının nasıl kabul edileceğidir. Başlangıçta toplumu inandırıcı davranışların, karşılıklı güven verici konuşmaların araştırmacının ilerdeki çalışmaları bakımından büyük önem taşıdığı bilinmektedir. Araştırmacının kendisi hakkında topluluğa doğru bilgi vermesi, hangi maksatla orada bulunduğunu onların anlayabileceği bir dille anlatması yerinde bir davranıştır. Bazılarına göre, alan çalışmalarında araştırmacının kimliğinin ve maksadının bilinmesi gereksizdir.

Bir kültürü, kendi içinden bir üyenin incelemesinin objektif ve güvenilir olamayacağı, buna karşılık, dışarıdan gelmiş bir yabancıya incelemesinin daha güvenilir ve tarafsız olacağı ileri sürülmektedir. Bu yaklaşım, yöntem sorunundaki bazı güçlüklerle çözüm getireceği gibi, araştırmacının alan da benimseyeceği rol üzerinde de etkili olabilir¹⁶. Araştırmacının toplumdaki rolü şu, yada bu olmalıdır gibi, kesin kurallar hatalı olabilir. Başlangıçta güven verici davranış ve açıklamalardan sonra araştırmacı genellikle toplum tarafından kolay kabul edilmektedir¹⁷.

Köy araştırmalarında toplumun güvenini kazanabilmek için gerektiğinde onlara yardımcı olunabilir. Köylerimizde genellikle yapabileceğine güven getirilirse içme suyu, yol, elektrik, öğretmen, imam tayini ve benzeri köy gereksinmelerinin ilgililere duyurulmasında yardımcı olunması istenmektedir. Kooperatif gibi gönüllü kuruluşların başlangıçta nasıl kurulacağı, devlet yardımının sağlanması ve bunların yürütülmesi hakkında bilgi ve önyak olunması istenmektedir. Ayrıca toplum üyelerinin hukuk ve sağlıkla ilgili kişisel sorunlarına nasıl bir çözüm bulabilecekleri hakkında danışmalar da olmaktadır. Bunları göz önünde bulunduran bir araştırmaçı veya araştırmaçı grubu olanakları ölçüsünde topluluk üyelerine yol gösterici ve yardımcı olabilirler. Böylece güvenlerini kazanabilirler.

Köy içinde ve çevresinde bulunan dinsel ziyaret yerlerini onlarla birlikte ziyaret ederek değer ve inançlarına saygılı olunması, güvenlerini arttıracak gibi, dinsel ve büyüsel davranışlarını gözleme olanağını verebilir.

İyi bir nam yapmış bir toplum üyesi aracılığı ile topluluk içine girilmesi önceden duyulan kuşkuyu çoğunlukla ortadan kaldırdığından, araştırmaçıya kolaylıklar sağlayabilir. Nitekim alan çalışmamızda bunun çok yararını görmüştük. Ayrıca araştırma ve soruşturma yapmaya gelmiş bir kentliden çok, aile grubu ile tatilini o çevrede geçiren bir kişi izlenimini vermek daha yararlı olmuştu. Köylü bir araştırma yaptığımızı bilmekle beraber, dikkatleri devamlı üzerimizde olmadığından bir ölçüde etkileşimi azaltmış, daha rahat çalışma olanağı bulmuştuk.

Habercilerin (Rehber) Seçimi

Sosyal/Kültürel Antropoloji'de yöntem sorunundaki bazı güçlük-
lere çözüm getiren tekniklerden bir tanesi de haberci kullanmadır.

Çalışma alanında doğrudan (dolaysız) gözlemden başka habercilerden de bilgiler elde edilebilir. Toplumda inceleme konusu ile ilgili derecelerine göre seçilip soru sorulan (görüşme yapılan) her üye bir haberci durumundadır. Bununla beraber kişisel özellikleri bulunan haberciler kullanmak gerekebilir. Soruları kolaylıkla anlayabilen, toplum üyeleriyle kominikasyon kurabilmede yardımcı olabilen, güvenilir haberciler, araştırmaçıya büyük ölçüde yarar sağlayabilirler. Haberci-

lerden elde edilen bilgileri kontrol etmek gereklidir. Başlangıçta daha titizlikle yapılmalıdır. Elde edilen bilgileri kontrol etmekle, çeşitli yollarla sağlanan bilgilerin doğruluk derecesi artmaktadır. Habercilerin cinsiyet, yaş gibi fizik özelliklerinin yanında, dünya görüşlerini, toplum içindeki rol ve statülerini göz önünde bulundurmak, yorumlama ve algılama açısından önem taşımaktadır. Alan çalışmamızda yüksek öğrenimini yapmakta olan toplum üyesi bir gençten elde ettiğimiz bilgileri kontrol ettiğimizde, gelir-gideri köylünün az bildirmesine karşılık, O'nun olduğundan fazla söylediği, eski giyim-kuşam konusunda abartmalı konuştuğu, konutun bölümlerini, kullanılan araç gereçlerin adlarını köylüden farklı adlandırdığı anlaşılıyordu. Yukarıda saydığımız nedenlerle bu genci, soruları kolaylıkla anlayabilme ve köylü ile iletişim kurabilmemizi kolaylaştırma özelliklerine rağmen haberci olarak kullanamadık.

Habercilerin seçiminde köylerin yerleşim özelliklerindeki göz önünde bulundurmak yerinde bir davranıştır. Ülkemizde özellikle Karadeniz bölgesinde dağınık yerleşmenin tipik örneklerini görmek mümkündür. Buralarda yerleşimde mahalle kavramı geçerlidir. Köylerde mahalleler arasında uzaklık ve mahalle adedi fazladır. Bu durum, sosyal, kültürel bakımdan köy yaşantısı üzerinde etkili olmaktadır. Buralarda doğum, evlenme, ölüm gibi hayatın önemli safhalarında, dinsel bayramlarda, cuma namazlarında bir araya gelinir. Birden fazla mahalleden oluşan veya dağınık yerleşme düzeninde bulunan köylerde araştırma yapmak, toplu köylere göre bazı güçlükler göstermektedir. Bu güçlüklerden bir tanesi habercilerin nereden, nasıl seçileceğidir. Köy kaç mahalleden oluşuyorsa mümkünse habercileri her mahalleden seçmek daha yararlı olmaktadır. Ayrıca mahallelerin birbiri ile ilişkilerini göz önünde bulundurmak gereklidir. Çünkü, aynı muhtarlık içinde bulunmakla beraber, diğer bir muhtarlıktaki mahallelerle ekonomik, sosyal, kültürel ilişkisi olan mahallelerden oluşan dağınık yerleşmeler de bulunmaktadır. Toplu köylerde topluluk üyeleri arasındaki ilişkilerin ve davranışların daha kolay gözlenilebilir olmasına karşılık, dağınık yerleşmelerde bunu yapmakta bazı güçlükler ortaya çıkmaktadır.

Habercilerin seçiminde köy örgütlenmesinde göz önünde bulundurmak gereklidir. Ağalık kurumunun geçerli olduğu köylerde habercilerin seçilmesinde bazı güçlüklerle karşılaşılabilir. Toplumda bir tabakalaşma söz konusu olduğu zaman bazı sakineleri

na rağmen araştırmacının ilişkilerini yukarıdan aşağıya doğru düzenlemesi yararlı olabilir. Burada ekonomik ve siyasal gücü elinde bulunduran ağaya karşı güvensizlik veya kuşku duyan toplum üyelerinin araştırmacıya karşı çekingen davranacakları düşünülebilir. Kesin bir kural koyma yerine, toplumun her katının güvenini kazanarak bilgi toplama yolunu bulmak araştırmacının krişisel yeteneklerine kalmış bir iş olduğunu söylemek yerinde olur. Araştırmanın hangi amaçla yapıldığını anlayan, elde edilen bilgilerin toplumun zararına kullanılmayacağına inanan, toplum içinde iyi isim yapmış güvenilir haberciler seçmek araştırmacıya büyük kolaylıklar sağlayabilirler. Böylece bazı soruların sorulmasına gerek kalmıyacağı gibi, doğru ve güvenilir bilgi elde etme olanağı da artmış olur. Alan çalışmamızda yukarıda sayılan özellikleri taşıyan ve köyünde öğretmenlik yapan bir haberci bize büyük kolaylıklar sağlamıştı.

Gözlem

Alan çalışmasında, bilgi ve veri toplamada gözlem yöntemin en önemli bölümüdür. Hemen hemen bütün bilgiler gözlem yoluyla elde edilirler. Gözlem bütün duyu organlarıyla yapılır ve gözlem yapılırken çeşitli teknikler kullanılır. Yukarıda işaret edildiği gibi sosyal/kültürel antropoloji'de bazı yöntem sorunlarına çözüm getirebilmek için katılma yoluyla gözlem tekniği geliştirilmiştir. Bu yolla küçük topluluklar uzun süre gözlemlenebilirler. Elde edilen bilgiler derinliğine analiz edilebilme olanağı kazanırlar.

Araştırmacılar inceledikleri toplumu iki görüş açısından gözlemleyebilirler. Bunlardan biri, araştırmacının kendi gözlemleri sonucunda kendi görüş açısından bilgi elde etmesi, diğeri araştırmacının incelediği topluluk üyelerinin görüşaçlarından davranış, istek, alakalarını anlayabilmesidir. İncelemede yukarıda göz konusu edilen iki görüş açısından birinin ağır basması veya bunlardan yalnız birinin kullanıl-

ması yöntem açısından tartışma konusu olmaktadır. Bu iki yaklaşımın birleştirilebildiği oranda güvenilir ve doğru bilgi toplama olanağı artmaktadır²³.

Araştırma alanında kültürel davranış ve konuların ayrı ayrı gözlemlenmesi ve bunların kontrol edilmesi yanında, toplumun bütünü ile ilgili gözlemleri ve gözleme konu olan kültürel davranışların bütü-

ne göre görevselliğini gözden kaçırmamak yöntem ve kültür kuramı açısından büyük önem taşır. Gözlemede güçlüklerden biri, duyu organlarımızın yetersiz kalma halidir. Özellikle tek başına yapılan araştırmalarda bütünü kavrayabilme bakımından önemli bir sorundur.

Gözlem yaparken araştırmacının göz önünde bulunduracağı kurallar bulunmaktadır. Bunlardan önemli bulduklarımıza deyinmeyi uygun bulduk.

Bir davranış hakkında tek bir gözlem yapmakla doğru ve güvenilir bilgi elde etmek zordur. Davranışı elden geldiğince ayrı yer ve zamanda gözlemleyip, kontrol etmek gözlemede önemli bir kuraldır. Böylece araştırmacı bir davranışı bir çok defa gözlemlemekle doğru bilgi edineceği ve sonraki çalışmaları için yeni gözlem konuları bulabileceği gibi, gözlenen davranışın, geleneğin çeşitlemelerini de saptamak olanağı bulabilir.

Buna kız kaçırma yoluyla evlenmelerle ilgili farklı davranışlardan örnekler verebiliriz. Araştırmalara göre köylerimizde erkek ve kızın anlaşmalı kaçmaları ile kızın isteği dışında kaçırma olayında başka başka davranış ve tutumlar izlenilmektedir²⁸. Kaçırmanın oluş biçimine göre toplumdaki davranışların farklılığına bağlı olarak yeni olaylar oluşmaktadır. Anlaşmalı kaçmalarda toplumun hoşgörüsüne ve aileler arasındaki gerginliğin zamanla azalmasına karşılık, tek taraflı kaçırma aileler arasında düşmanlığa yol açmakta, özellikle Karadeniz bölgesinde kan davası geleneğinin süregelmesinin nedenlerinden biri olmaktadır²⁹.

Araştırmacının gözlem yaparken göz önünde bulunduracağı diğer bir önemli kural, bir davranışın, olması lazım gelenle (kalıplaşmış davranış biçimi), gerçekte olan arasındaki farkı gözden kaçırmamasıdır. Bir davranışın gerçekte idealine her zaman uymadığı gözlemlenebilir. Araştırmacının davranış sapmalarıyla ilgili sayısal ölçümleri davranışın doğru olarak değerlendirilmesi ve yorumu açısından önemlidir. Araştırmacı kalıplaşmış davranışlarla gerçekte olan davranışlar arasındaki farkları gözlemlemesi sonucunda, bireysel, toplumsal farkları anlayabileceği gibi, yapılmış olan çalışmalarla karşılaştırarak yöresel farkını da ortaya koyabilir. Örneğin, Türk köy topluluklarında mirasın kız ve erkek evlatlar arasında bölüşülmesine ilişkin geleneklerin kalıp

laşmış davranışlara göre bazı bölgelerde farklar gösterdiği yapılan çalışmalardan anlaşılmaktadır²¹.

Gözlemde diğer bir kural, bir davranış gözlemlerken onun diğer davranışlarla ilişkisinin, bağlantısının göz önünde bulundurulmasıdır. Yukarıda söz konusu edilen kız kaçırma yoluyla evlenme ile kan davası ilişkisinde olduğu gibi, söz gelimi toplulukta beslenme alışkanlıklarının oluşmasında ekolojik etkenlerin yanında, teknolojik etkenlerin varlığı da gözlemlenebilir.

Gözlem yapılırken ve yapıldıktan sonra elde edilen bilgiler olduğu gibi, yorumsuz olarak saptanıp kaydedilir. Bununla beraber gözlem esnasında dikkati çeken ilişkilerin kaydedilmesi hatırlatıcı ve ilerideki gözlemler açısından yol gösterici olabilirler. Gözlemde temel ilkeler; araştırmacının olabildiği kadar çok gözlem yapması, çeşitli yollar ve tekniklerle gözlemlerini kontrol etmesi, bunların yanında mümkün olduğu kadar tarafsız olmaya gayret etmesidir. Tarafsızlığın sağlanmasında yöntemle ilgili kontrollerin sık ve doğru olarak yapılmasının önemli ölçüde payı bulunmaktadır.

Soru kağıdı (Anket)

Araştırma alanında araştırmacılar toplumu gözlemliyerek, kişilerle konuşmalar yaparak, aralarındaki konuşmaları dinleyerek, davranış ve tutumları hakkında çeşitli yollarla bilgiler toplayabilirler. Bunun yanında bazen soru kağıdı (anket) uygulanması da gerekebilir. Özellikle ekonomik verilerle ilgili bilgilerin elde edilmesinde soru kağıdına başvurulabilir. Bu bilgileri sağlayabilmek için soruların (soru cetvellerinin) önceden hazırlanıp denek'lere sorulması ve alınan cevapların hemen kaydedilmesi gereklidir. Sosyal bilimlerde soru kağıdı (anket) tekniği olarak bilinen bu uygulama, Sosyal/Kültürel Antropoloji'de iyi sonuç vermemektedir. Öznel cephesi kuvvetli konuların, din ve inançlarla ilgili bilgilerin soru kağıdı tekniği ile elde edilmesinde bu güçlük açıkça ortaya çıkmaktadır. Ayrıca verilen cevapların hemen kaydedilmesi, yazılı bilgi verme denekleri çok defa kuşkulandırmaktadır. Soru kağıdı tekniğini uygulamada sorulara "ben cahilim bilmem ki" biçiminde karşılıklar almak olağandır. Sosyal bilimlerde geniş kullanma alanı bulunan soru kağıdı tekniği, Sosyal/Kültürel Antropoloji'de çoğunlukla iyi sonuç vermediğinden az kullanılmaktadır.

Örnekleme

Örnekleme özelliği bilinmesi gereken toplumun bazı birimlerini (üyelerini) ayırıp almak ve bu örnekler üzerinde elde edilen sonuçtan bütünü kapsayan değerler çıkarmak yoludur. Sosyal bilimlerde geniş bir uygulama alanı bulunan örnekleme tekniği ile ilgili bilgiler çok geliştirilmiş, çeşitli örnekleme biçimleri hazırlanmıştır. Bir köy incelemesinde araştırmacının örnekleme tekniğine başvurması gerekebilir. Örneklemede göz önünde bulundurulması gereken kurallar: a) soruların önceden ve konuyu kapsayacak biçimde soru sorma tekniklerine uygun hazırlanması, b) örnekleme girecek denek grubunun iyi seçilmesi (yüksek temsil oranı) c) etkileşimi en az bir düzeye indirebilmek için örneklemin kısa sürede bitirilmesi. Yukarıda sayılan kuralların yerine getirilmesi örneklemin başarı oranını arttırmaktadır.

Görüşme

Toplumun hayatına katılarak gözlem yoluyla elde edilen bilgiler, toplum üyelerine soru sorularak görüşme yapılmak suretiyle sağlanan bilgilere göre daha güvenilirdir. Bununla beraber zaman zaman görüşme tekniğine başvurulabilir. Burada yöntem açısından önemli bir sorun doğru bilgi edinme ve sorulara güvenilir cevaplar almayla ilgilidir. İlkel ve geleneksel toplumlardan, yabancıya, resmi temsilcilere karşı korku ve güvensizlik duymaları, bilginin gizli olması, büyü korkusu gibi nedenlerle sorulara tam ve doğru cevaplar almak güçlüğü vardır.

Köylerimizde yapılmış olan çalışmalara göre, resmi temsilcilere karşı güvensizlik ve korku duygusu yüzünden doğru bilgi vermekten kaçınmanın, daha çok toprak mülkiyeti, sahip olunan hayvan sayısı, gelir, gider durumu, aile bütçesi ve sarf yerleri, din ve inançlar, politik tercihler konularında olduğu saptanmıştır. Bireyler verecekleri cevaplar yüzünden ileride zor durumda kalacaklarından, suçlanacaklarından ve verdikleri bilgilerin aleyhlerine kullanılacağından endişe etmektedirler²². Bundan başka cahillikleri yüzünden verecekleri cevabın ayıplanacağı, gülünç olacağı düşüncesi de çekingen davranmalarına neden olmaktadır. Görüşme yapılanların doğruyu söyleyip söylememelerinin görüşmenin önemini azaltmadığı tersine araştırmacının bunların nedenleri üzerine durması gerektiği önerilmektedir²³.

Açık Uçlu Sorular

Görüşmede soruların "açık uçlu" soru biçiminde düzenlenip sorulması daha olumlu sonuçlar vermektedir. Alan çalışmamızda bu yolu denedik. Açık uçlu sorular, görüşme yapılan kişiye kendi düşüncesi ve kanaatini daha serbest, kendi sözcük ve deyimleri ile anlatabilme olanağını vermektedirler. Birbirini tamamlayan açık uçlu soruların aynı düzen içerisinde deneklere sorulması yoluyla derinlemesine bilgi edinme olanağı bulunabilir. Bu tür sorulara alınan cevapları kodlamanın zorluğu ve ayrı bir bilgiyi gerektirmesi gibi sakıncaları bulunmakla beraber, küçük toplumlarda görüşme tekniği iyi bir not tutma sistemiyle yürütüldüğü takdirde kodlama gerekmez.

Sorulara Uygun Cevaplar Almak

Sosyolojide görüşme tekniği sistemleştirilmiş, araştırmacının elde ettiği bilgiler başkaları tarafından kontrol edilebilir bir duruma getirilmeye çalışılmıştır. Sosyal/Kültürel Antropoloji'de ise görüşme daha az sistemleştirilmiş olduğundan araştırmacının elde ettiği bilgiler kontrol edilmeye daha az müsaittirler²⁴. Sosyal/Kültürel Antropolojik bir görüşme daha derinlemesine yapılmaktadır. Yukarıda işaret edildiği gibi bu tür görüşmelerde açık uçlu sorular daha uygun bulunmaktadır. Bundan başka sorulara uygun ve güvenilir cevaplar alınmasında sosyal bilimlerde kullanılan soru sorma tekniklerinden yararlanmak olumlu sonuçlar vermektedir. Sosyal bilimlerde soru sorma tekniklerinin, soruları düzenleme ve soruş biçimlerinin diğer tekniklere göre daha az geliştirilmiş ve en az bilinen konu olduğuna işaret edilmektedir²⁵. Sosyal/Kültürel Antropolojik bir araştırma da yürütülecek görüşmede, sosyal bilimlerde kullanılan soru sorma ve düzenleme tekniklerini kullanmak suretiyle daha güvenilir bilgi elde etme yolu bulunabilir.

Pratikte görüşmenin yeri, yürütülmesi, zamanı araştırmacının bileceği hususlardır. Her aklına geldiği yer ve zamanda görüşme yapmanın, soruları rastgele sormanın ve araştırma konusuyla ilgisi bulunmayan gelişigüzel sorular sormanın hatalı davranışlar olduğu bilinmektedir. Bunların yanında görüşmelerde denek'in etkilenmesini mümkün olduğu kadar azaltabilmek için verdiği cevaplara hayret göstermek, beğenmez bir tavır takınmamak, verilen cevabın açıklanmasına girişmemek gereklidir. Verilecek cevabın ne olabileceğini açıklar

biçimde soru sormakta hatalı bir davranıştır. Ayrıca görüşme esnasında sorular üzerinde her türlü tartışmadan kaçınmak dikkat edilecek bir husustur.

Görüşme yapılanlar sorulara ilgi duyma derecelerine göre cevap vermekte istekli olabilirler. Bu nedenle aynı soruya ayrı kişilerden farklı cevaplar alınabilir. Verilen cevap yanlış olabilir. Verilen cevap eksik ve konuyla ilişkisiz olabilir. Verilen cevap öğrenmek istenilen başka bir sorunun cevabı olabilir. Denek'ler bazı sorulara cevap vermekte isteksiz olabilirler.

Eksik ve konu ile ilişkisiz cevaplar karşısında çeşitli nedenleri ortadan kaldırmak için soruyu aynen tekrarlamak yararlıdır. Denek'i etkilemeyecek biçimde soruyu açmak gerekebilir. Denek ya soruyu anlamadığından, ya da düşündüğünü iyi anlatamadığından eksik ve ilişkisiz cevaplar vermiş olabilir. Sorulara verilen yanlış cevapların bir nedeni, kente ilişkin kavramların, değerlerin köylerde belirli olmayışından ya da bulunmayışından ileri gelebilir. Örneğin, alan çalışmamızda mesleklerle ilgili sorulara aldığımız eksik cevaplar, mesleklerle ilgili kavramların köyde belirli olmadığını göstermekteydi. Kavramların belirsizliği kadınlar arasında daha yaygındır.

Kız çocukların ve kadınların rol ve statülerine ilişkin değerlerin kentten farklı olması yüzünden araştırmacı, aile üyelerini ve aile içindeki ilişkileri saptamak için sorduğu sorulara yanlış ve eksik cevaplar alabilir. "Kaç çocuğunuz var" sorusunun bazen kız çocukların dahil edilmeden cevaplandırıldığı sonradan yapılan soruşturmalardan anlaşılmaktadır. Aile içi ve akrabalık ilişkilerinin araştırılmasıyla ilgili soruların anlaşılır biçimde düzenlenmesi, açıklamalar yapılması gerekebilir. Köy toplumlarında bazen belli bir tahsil yapmış denek'lerin bile, aile ve akrabalık ilişkileri konusundaki sorulara beklendiğinden farklı karşılıklar verdikleri görülmektedir. Alan çalışmamızda görüşme yaptığımız ortaokul öğrenim düzeyinde bir denek bu konudaki sorularımıza "ben bildiğim gibi söyleyeyim sen nasıl istiyorsan öyle yaz" demişti.

Sorulara verilen cevaplar bazen öğrenilmek istenilen başka bir sorunun karşılığı olabilir. Sorunun karşılığı alınmadığı halde, öğrenilmek istenilen başka bir konu ile ilgili cevaplar alınabilir. İlk bakışta çelişkili gibi görünen bu durumu uygulamada kullandığımız bir örnek le açıklığa kavuşturalım. Köy araştırmamızda toplumun genellikle

politik tercihlerini açıkça söylemekten kaçındığını sezmiştik. Açık ve doğru cevaplar alamıyacağımızı bildiğimiz halde denek'lere "son millet vekili seçiminde oyunuzu hangi partiye verdiniz?" sorusunu sorduk. Bu soruyu sormaktaki maksadımız toplumun hangi partiye, ne kadar oy verdiğini öğrenmek değildi. Üstelik bu tür sorular kolaylıkla doğrulanabilir türdendir. Burada öğrenmek istediğimiz, oy vermede hangi etmenlerin rolünün bulunduğunu saptamaktı. Aldığımız cevaplar içerisinde bizim için dikkate değer olanlardan bazıları şunlardı:

Bir kadın denek'in cevabı:

"- Ben ne bileyim, erim hangisine ver derse o'na veriyorum"

Orta yaşlı bir hane reisinin cevabı:

"- Bizim kabile (akraba grubu karşılığı kullanılıyor) hep aynı partiye verdik."

Köy idaresinde yetkili bir kişinin cevabı:

"- partisine verdim. Bu köyden partisi oydan fazla a.amaz."

Aynı soruya ayrı ayrı kişilerden alınmış olan cevaplardan yukarıya seçip aldıklarımız, politik tercihlerin belirtilmesinde hangi etmenlerin rolü bulunduğunu açıklayıcı ve diğer bulgularımızı tamamlayıcı karşılıklar olduklarından sorumuzun tam karşılığı olmasalar da maksada uygundular.

Araştırmacıların görüşmede karşılaştıkları güçlüklerden bir tanesi de sorulara cevap alamama ile ilgilidir. Cevap vermemeye kararlı olanların dışında, denek ilgisizliğinden veya cevabının ayıplanacağından soruları cevaplandırmayabilir. Görüşme yapılanın görüşmede konuya ilgisini çekebilmek araştırmacıların karşılaştıkları sorunlardan biridir. Bu durumda da soruların tekrarlanması, gerekli bulunan açıklamaların yapılması yararlı olabilir. Ayrıca cevap vermeme durumunun da anlamlı tarafları olabileceğinden bunların da değerlendirilmesi gereklidir.

Fotoğraflar ve Kayıt Araçları

Araştırmada fotoğraf ve kayıt araçlarından yararlanılabilir. Fotoğraflar, davranışların saptanmasında yararlı olan, güvenilir ve geleceğe kalan belgelerdir. Ayrıca fotoğraflar, hatırlatma, üzerinde tekrar çalışma olanağı bulunan önemli araçlardır.

Alan çalışmalarında köylü fotoğraf çekilmesine karşı başlangıçta çekingenlik gösterebilir. Bu o'nun genellikle yabancıya karşı güvensizlik duymasından ve fotoğrafın hangi maksatla çekildiği hakkındaki kuskusundan ileri gelmektedir.

Bazı yaşlı köylüler fotoğraf çektirmenin günah olduğuna inandıkları için karşı çıkabilirler. Köylerde kadın ve erkeğin farklı statüye sahip olması, evli ve bekâr, genç ve yaşlılar hakkındaki farklı değer yargıları yüzünden, özellikle genç kızların, kadınların fotoğraflarının çekilmesine karşı çıkılabilir. Nitekim Y.Y. Köyünde (Ankara) 15-16 yaşlarında görünen bir genç kız, bir gurup evli kadının resminin çekilmesini istediği halde aynı guruba katılmıyordu. "kocakarıların" gurubuna katılmayışının nedeni, nişanlı, hatta sözlü bile olmayışı idi. Az değişmiş köylerde kadınların fotoğraflarının çekilmesi erkekler tarafından pek olumlu karşılanmamaktadır. Bundan başka köylü kentte ilgi çekici pekçok şey varken, köy konutunun, bir takım araç ve gereçlerin resminin çekilmesinin nedenini soruyor. Köylerde çeşitli nedenlerle fotoğraf çektirmeye karşı bir çekingenliğin bulunduğunu dikkate alarak, araştırmacının toplum tarafından kabul edildikten sonra fotoğraf çekmeye başlaması daha yerinde olur. Ayrıca hangi amaçla kullanılacağına anlaşılır bir biçimde açıklanması yararlı olmaktadır. Öyleki bazen çalışmayla ilgisi bulunmayan nesne ve olayın fotoğrafının çekilmesi köylü tarafından istenmektedir. Ayrıca çekilen fotoğrafları onlara armağan etmekle daha fazla yaklaşıma olanağı bulunabilir. Çeşitli nedenleri göz önünde bulundurarak, köy toplumu içine gider gitmez önemli bir davranış belgeleyememek gibi bir durum karşısında kalınsa bile, fotoğrafını çekmemek ilerdeki çalışmalar bakımından önem taşır.

Bir olayın, bir törenin ayrıntılarıyla, olduğu gibi anlatılmasında, folklor çalışmalarında, derlemelerde teyp gibi kayıt araçlarından da yararlanılabilir. Yazılı kaydetmek güçlüğü karşısında karşılıklı konuşmalar teybe alınabilir. Bunun en önemli yararı, kaydedilen olayı olduğu gibi ve ayrıntılarını öğrenmenin yanında, üzerinde tekrar çalışılabilir olanağının bulunmasıdır.

Bundan başka etnografik çalışmalarda sinemadan da yararlanılmaktadır. El sanatları, çeşitli oyunların filminin alınmasının yanında, doğum, evlenme, ölüm, hastalık gibi olaylarda davranışların geleceğe saklanması, belgelenmesinde sinema yararlı olmaktadır. Etnoğ-

Alan çalışmalarında köylü fotoğraf çekilmesine karşı başlangıçta çekingenlik gösterebilir. Bu o'nun genellikle yabancıya karşı güvensizlik duymasından ve fotoğrafın hangi maksatla çekildiği hakkındaki kuskusundan ileri gelmektedir.

Bazı yaşlı köylüler fotoğraf çektirmenin günah olduğuna inandıkları için karşı çıkabilirler. Köylerde kadın ve erkeğin farklı statüye sahip olması, evli ve bekâr, genç ve yaşlılar hakkındaki farklı değer yargıları yüzünden, özellikle genç kızların, kadınların fotoğraflarının çekilmesine karşı çıkılabilir. Nitekim Y.Y. Köyünde (Ankara) 15-16 yaşlarında görünen bir genç kız, bir gurup evli kadının resminin çekilmesini istediği halde aynı guruba katılmıyordu. "kocakarıların" gurubuna katılmayışının nedeni, nişanlı, hatta sözlü bile olmayışı idi. Az değişmiş köylerde kadınların fotoğraflarının çekilmesi erkekler tarafından pek olumlu karşılanmamaktadır. Bundan başka köylü kentte ilgi çekici pekçok şey varken, köy konutunun, bir takım araç ve gereçlerin resminin çekilmesinin nedenini soruyor. Köylerde çeşitli nedenlerle fotoğraf çektirmeye karşı bir çekingenliğin bulunduğunu dikkate alarak, araştırmacının toplum tarafından kabul edildikten sonra fotoğraf çekmeye başlaması daha yerinde olur. Ayrıca hangi amaçla kullanılacağına anlaşılır bir biçimde açıklanması yararlı olmaktadır. Öyleki bazen çalışmayla ilgisi bulunmayan nesne ve olayın fotoğrafının çekilmesi köylü tarafından istenmektedir. Ayrıca çekilen fotoğrafları onlara armağan etmekle daha fazla yaklaşıma olanağı bulunabilir. Çeşitli nedenleri göz önünde bulundurarak, köy toplumu içine gider gitmez önemli bir davranış belgeleyememek gibi bir durum karşısında kalınsa bile, fotoğrafını çekmemek ilerdeki çalışmalar bakımından önem taşır.

Bir olayın, bir törenin ayrıntılarıyla, olduğu gibi anlatılmasında, folklor çalışmalarında, derlemelerde teyp gibi kayıt araçlarından da yararlanılabilir. Yazılı kaydetmek güçlüğü karşısında karşılıklı konuşmalar teybe alınabilir. Bunun en önemli yararı, kaydedilen olayı olduğu gibi ve ayrıntılarını öğrenmenin yanında, üzerinde tekrar çalışılabilir olanağının bulunmasıdır.

Bundan başka etnografik çalışmalarda sinemadan da yararlanılmaktadır. El sanatları, çeşitli oyunların filminin alınmasının yanında, doğum, evlenme, ölüm, hastalık gibi olaylarda davranışların geleceğe saklanması, belgelenmesinde sinema yararlı olmaktadır. Etnoğ-

yer verilmesine gereksinme duyulan istatistik yöntemlerle ilgili bilgiler, giderek ayrı bir uzmanlık alanı haline gelmiştir. Günümüzde geniş kapsamlı çalışmalarda elde edilen veri ve bilgilerin sayısal değerlendirilmeleri bu konuda çalışan merkezlerde yapılmaktadır.

Psikolojik Testler

Sosyal/Kültürel Antropoloji'de son zamanlarda psikolojide uygulanan bazı testler kullanılmaya başlanmıştır²⁸. Bu testlerden ilkel-ler üzerinde önceleri zeka, renk ve duyu ile ilgili olanları denenmiştir. Psikolojik testlerden özellikle projektif testler Sosyal/Kültürel Antropoloji'de diğerlerine göre daha geniş bir uygulama olanağına sahip görünüyorlar. Projektif testlerde soyut ve gerçek resimler kullanılmakta, uygulanan kişilerden, resimlerde gördüklerini anlatması, yorumlaması istenmektedir. Projektif testler bireylerin davranışlarının kişilik yapıları ve içinde buldukları kültürle ilişkili olduğu görüşüne dayanmaktadır.

Projektif testler Sosyal/Kültürel Antropoloji'de kültür-kişilik araştırmalarında, kültür içi farklılıkları saptamada, toplumsal davranışlar bakımından bireyler arasındaki farkları ortaya çıkarmada kullanılma alanı bulunmaktadırlar. Projektif testler, Sosyal/Kültürel Antropoloji'de başlı başına bir ölçme tekniği olmayıp, çeşitli yollarla elde edilen ve kesinlik kazanan bilgilerin, doğrulanmasında yardımcı olarak kullanılmaktadır. Bununla beraber çağdaş antropoloji'de bu testlerin kullanım alanının genişleyeceğine inanıyoruz.

İlkel ve geleneksel kültürlerde psikolojik testleri uygulamada bazı güçlüklerle karşılaşmaktadır. Bundan başka bu testlerin yorumlanması ve değerlendirilmesi ayrı bir eğitimi gerektirdiğinden uygulamada bir sorun ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde projektif testlerin kullanıldığı Sosyal/Kültürel Antropolojik bir araştırma henüz yapılmamıştır.

Sonuç

Buraya kadar Sosyal/Kültürel Antropoloji'de ilkel ve geleneksel kültürlerin incelenmesinde kullanılan yöntem ve veri toplama tekniklerinden genel olarak bahsedildi. İlkel ve geleneksel kültürlerin incelenmesinde elverişli bulunan yöntem ve teknikler, çağdaş Antropoloji'de

modern toplum ve kültürün çeşitli yönlerini incelemek amacıyla de kullanılmaktadırlar. Sosyal/Kültürel Antropolojik bir araştırmadan amaç belli bir toplumun kültürünü incelemek olabileceği gibi, bir kültürün çeşitli yönlerinin araştırılması veya belli bir kültürdeki bazı sorunların çözümü olabilir. Antropoloji'de uzun bir süre modern kültürün incelenmesine kayıtsız kalınmıştır. Bununla beraber bu yöntem ve teknikler bütünü kolaylıkla kavrayıp anlama olanağı fazla bulunan küçük toplumların araştırılmasına daha elverişlidirler.

İlkel topluluklardan farklı bir kültüre sahip olan geleneksel toplumların incelenmesinde alan çalışmasında çeşitli tekniklerin kullanılmasının gereği üzerinde durulmuştur. Köylerin incelenmesinde alanda katılarak gözlem yoluyla toplanan bilgilerin yanında istatistik, tarih belgeleri ve sosyoloji'de uygulanan yöntem ve teknikleri kullanmak suretiyle araştırmanın güçlendirilmesinin yararları üzerinde durulmuştur. Bunun yanında çeşitli yollarla yöntemle ilgili kontrollerin sık yapılmasının araştırmayı güvenilir ve doğru sonuçlara götüreceği anlatılmaktadır.

Yöntemle ilgili bu yazıda bir araştırmaya başlarken amacını, kullanılacak yöntemi ve araştırmanın çerçevesine göre veri ve bilgi toplama yollarını önceden seçmenin kesin değil, fakat daha yararlı olduğu anlatılmaktadır.

Bu kısa yazı çerçevesi içerisinde köy araştırmalarında tekniklerle ilgili bazı gözlemlerimize somut örnekler göstererek yer verilmiştir.

Ayrıca köy incelemelerinde doğru, güvenilir veri ve bilgi toplama da başarılı olabilmek için, köyün, köylünün bazı özelliklerini önceden bilmenin yararlı yanlarının bulunduğuna işaret edilmiştir.

Yöntemle ilgili öğrendiklerimizi genel çizgileriyle derlediğimiz ve daha çok pratikte yararlı olabileceğini düşünerek o yönüne ağırlık verdiğimiz bu yazıda, yöntem sorunları, toplanan veri ve bilgilerin analizi, değerlendirilmesi ve yorumlanması yazı çerçevesinin dışında kaldığından ele alınmamışlardır.

Notlar

- 1- **Örnek, S.V.**, - *"Etnoloji'nin Tarihi, Başlıca Ekolleri, Görevleri."*
Antropoloji 4: 165-193, Ankara, 1969.

- Saran, N.**, - "Antropoloji ve Köller" Sosyal Antropoloji ve Etnoloji Bölümü Dergisi, 1:9-17, İstanbul, 1971.
- 2- **Emiroğlu, V.**, - *Edilli Köyünün (Akçakoca) Kültür Değişmesi Bakımından İncelenmesi*, Ankara, 1972.
- 3- **Hart, C. W.M.**, - *Zeytinburnu Gecekondu Bölgesi*. İst. Tic. Odası Yayını, İstanbul, 1969.
- 4- **Bennet, J.W.**, - *Kültürlerin İncelenmesi*, çev. Fuat Fegan, İmar ve İskan Bakanlığı Sosyal Araştırma Dairesi Yayını, 16: 21, Ankara, 1968.
- 5- **Güvenç, B.**, - "Etnolojik ve Sosyal (kültürel) Antropolojik Araştırmalar." Türkiye'de Sosyal Araştırmaların Gelişmesi. Hacettepe Üniversitesi Yayınları, D-11; 25-107, Ankara, 1971.
- 6- **Yasa, İ.**, - "Köy İnceleme ve Araştırmalarında Metod", V. İskan. ve Şehircilik Haftası, Konferansları, S.B.F. Yayını, No: 139-121:2, Ankara, 1962.
- 7- **Güvenç, B.**, - *Antropolojiye Giriş*: 341-351, Ankara 1972.
- 8- **Erdentuğ, N.**, - *Hal Köyü*, D.T.C.F. Yayını, 109, İkinci Baskı Ankara, 1968.
- 9- **Stirling, P.**, - *Türkish Villages*, Weidenfeld and Nicolson, London, 1965.
- 10- **Erdentuğ, N.**, - *Ankara İli Köylerinde Sosyal Hizmetler ve Sosyal Antropoloji Bakımından Bir Araştırma*, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü yayını 45, Ankara, 1966.
- 11- **Turhan, M.**, - "Köy Tetkiklerinde Kullanılacak Metotlar Hakkında Düşünceler" Sosyoloji. XII. 98-103. İstanbul Üniversitesi Yayını. İstanbul, 1957.
- 12- **Geray, C.**, - "Toplum Kalkınması ve Köy Araştırmaları" Eğitim Fak. Der., 3-49, Ankara, 1972.
- 13- **Bennet, J.W.** a. g. e. 2.
- 14- **Erdentuğ, N.**, - *Hal Köyü* D.T.C.F. Yayını 109. I. Baskı, 1956.
- 15- **Malinovski, B.**, - *Argonauts of The Western Pacific* New York 1932.
- 16- **Güvenç, B.**, - *Antropoloji'ye Giriş* 149.

- 17- **Goode, J. W. ve Hatt, K. P.**, - *Sosyal Bilimlerde Araştırma Metotları*, Çeviren. Ruşen Y. Keleş, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayını 40. 156, Ankara. 1964.
- 18- **Güvenç B.**, - *Kültür Sorunu*. 33-37, Ankara, 1970.
- 19- **Erdentuğ, N.**, - "*Bazı Devrek Köy Toplumlarında Kadının Meski*" Antropoloji 1: 8-20, Ankara 1964.
- 20- **Emiroğlu, V.**, - *Edilli Köyü...* 77-78.
- 21- **Erdentuğ, N.**, - *Hal Kısû*, 36-37.
- 22- **Emiroğlu V.** a.g.e. 37, 46, 90.
- 23- **Yasa, İ.** a.g.e. 116.
- 24- **Goode, J. W. ve Hatt, K.P.** a.g.e. 159-163.
- 25- **Timur, S.**, - "*Geniş Kapsamlı Alan Araştırmalarında Veri Toplama Teknikleri*" Türkiye'de Sosyal Araştırmaların Gelişmesi, Hacettepe Univ. Yay. D-11: 169, Ankara, 1971.
- 26- **Emiroğlu, V.** - a.g.e. 108.
- 27- **Albek, A.**, - "*Yitex Değerler ve Etnolojik Film*" Cumhuriyet Gazetesi, 9 Haziran 1973.
- 28- **Bennet, J. W.**: a.g.e., 14-16.